

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3.

Fylke: Møre og Romsdal

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Vanylven

Emne:

Brynet

Bygdelag: Sylte bygda

Oppskr. av:

Gullik Brevde

Gard: Kallebrevde

(adresse): Sylte i Vanylven

G.nr. 32 Br.nr. 4

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja, den er etter eiga røynsle

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

- 1) For om lag 70 år siden bruktes ikkje slike bryner som ein har no. Då bruktes det både brynesteinar d. v. s. ein slags steinsort av ein blandning Olivin og skifferholdig veggstein, og det bruktes Sander, d. v. s. en steinsort som bestod for det meste av sandstein og skravtig Olivinstein. Brynesteinar vart opplevde av eit berg på garden Sundal i Vanylven og kjendene frå den gard tok med seg slike steinar i en bodd når dei kjægte de til Kyrkja om søndagene, å selde til fjordafolk eller preika, å tok i alminde-
lighet 6 skjelling pr. st. for dei. Det var sær gode bryner som sette god egg på både hja og anne reidskap som ein vil haave kvass. Dei kallas allid for Bryne. I stein var ein hardare og finare sort, som ein kjøpte ifrå Selten i Trøndelag.
- II) No bruktes bare av kunststein best av smergel, og kjøpes frå en falmisk i Oslo
- 3) Ja, ein bruker allid å slipe redskapene på slipestein fyrst, å so kvaste dei med

passende bryner.

4) Nei, det finnes ingen til, her omkring
Et slipe hjå, sigd, knivar, boeltander
m. m. her vare i bruk her solauge so
folk kann kuppe

5) For onlag bo ar sia, sag og hjå ein nabo
ei Lunde, som han hadde sett fast i ein
slovs stol, som han tok med seg ut på
markene og i utslatter, å tjent som
ein slipestien. Den var av en gulaktig
sandsteinart. Mannen førte hjåen fram
og tilbake efter overbanten på Lunda, å
skutte på den måte godt hjåen.

Slipestienen står alltid heime ved huset
undtagen man har en liten sten slipestien
som man kan sette i stol å ta med
sig ut på markene, det brukes til dels
å det fatar på arbeidet, idet man da
har god anledning til å ha kvasse
hjá til enhver tid.

6) Det er avhengig av hva slovs mark
og tining ein står. Her der mykje nok
kvikstein (jordfast stein) og ellers sand, må
ein slipe oftere enn når det er fin og
ein står.

7) Nei vi bruker no berre bmergelbryner,
For ~~de~~ nokre ar sia, brukte vi Gottlands-
bryner, etter at Lundeals brynet var slutt
med å bruke. Tre bryner er utkjint her
Likess å smyge nokke på dei

8) Ja hjåen må vare på ovret når ein
bryner den. Når dei brukte Lunde tok
dei hjåen av når den skulde skuttast,
å da heldt dei seggen til seg

9) Kein held orven til berystet, i hjaoddan
ut ifra seg; slik held ein både skuff-
are og langoro

10) Her bruktes ikke å bruke berystet i noe
Kein stikk smørjelberystet i bakkomma
og hev det solis alltid fu handa når
det skal bruktes

11-12 Partfaldet.

13) Det bruktes oftest å fukke beryne med
votn, enten det er naturstein eller det
er kunststein det er av

14) Når ein brukter naturstein å beryne
med, framtjern der ei seg mykje, som
me kalla Brynegor (Gor)

15) Nei, ikkje meg leitjend?

16) Nei, det hev eg ikkje kjøpt för.

17) Nei, det hev eg ikkje kjøpt, men eg
hev derimot kjøpt at lja som opprin-
delig er frukarde, vert betre hvis dei ligg
ute på marka ei tid å rusta.

Det blii lillesom fradla av at det repta
so hardtla gjekk av det nokko, i det
vert difor eit rett godt leitjarn.

18) Nei

19) Nei

20) Nei

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Fylke: Møre og Romsdal

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Vanylven

Emne: Brynet

Bygdelag Syltebygda

Oppskr. av: Gulleik Brekke

Gard: Hatlebrekke

(adresse): Sylta i Vanylven

G.nr. 32 Br.nr. 4

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja, den er etter eiga røynsle

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. For omlag 70 år sidan bruktes ikkje slike bryner som ein hev no. Då bruktes det både brynesteinar d.v.s. ein slags steinsort av ein blanding Olivien og skifferholdig vegstein, og det bruktes Sender, d.v.s. en steinsort som bestod for det meste av sandstein og akeragtig Olivienstein. Brynesteinar vart oppbrote av eitt berg på garden Sundal i Vanylven og bøndene frå den gard tok med seg slike steinar i ein sakk når dei kjøyrde til kyrkja om sundagene, å selde til fjordafolk etter preika, å tok i almindelighed 6 skjelling pr.st. for dei. Det var sær gode bryner som sette god egg på både ljå og anna reidskap som ein vilda hava kvass. Dei kallas alltid for Vale-Bryne.
- I. Hein var ein hardare og finare sort, som ein kjøpte ifrå Selbu i Trøndelag.
- II. No brukes bryne bare av kunststein, helst av smergel, og kjøpes frå en fabrikk i Oslo.
3. Ja, ein bruker alltid å slipe redskapene på slipestein fyrst, å so kvesse dei med passende bryne.
4. Nei, det kjenner ingen til, heromkring at slipe ljå, sidg, knivar, høveltønder m.m. hev vore i bruk her solengje so folk kann hugse.
5. For omlag 60 år sia såg eg hjå ein nabo ei Sende, som han hadde sett fast i ein slags stol, som han tok med seg ut på markene og i utslåtter, å tjent som ein slipestein. Den var av ein gulaktig sandstein sort. Mannen førte ljåen fram og tilbake efter overkanten på Senda, å kveste på den måte godt ljåen. Slipesteinen står alltid heime ved huset undtagen man har en liten slipestein som man kan sette i stol å ta ke med sig ut på markene, det brukes tildels å det fortar på arbeidet, idet man då hev god anledning til å ha kvasse ljå til eåkvar tid.
6. Det er avhengig av kva slags mark og tereng ein slår. Er der mykje nakkestein (jordfast stein) og eller sand, må ein slipe oftare enn når det er fin eng ein slår.
7. Nei vi bruker no berre smergelbryner. For nokre år sia, brukte vi Gottlandsbryner, etter at Sundals-

brynet var slutt med å bruke. Trebryner er ukjent her. Likeso å smyrje noko på dei.

8. Ja ljåen må vera på orvet når ein bryner den. Når dei brukte Sender tok dei ljåen av når dei skulde kvesast, å då heldt dei eggen tul seg.

9. Ein held orven til brystet, å ljåodden ut ifrå seg, slik held ein både stutturv og langorv.

10. Her brukes ikke å bære brynet i noe. Ein stikk smergelbrynet i baklomma og hev det soleis alltid for handa når det skal brukes.

11-12. Bortfalder.

13. Det brukes oftest å fukte bryne med vatn, enten det er naturstein eller det er kunststein det er av.

14. Når ein bruker naturstein å bryne med, framkjem der ei seig myrje, som me kalla Brynegor (Gor).

15. Nei, ikkje meg bekjent.

16. Nei, det hev eg ikkje høyrte før.

17. Nei, det hev eg ikkje høyrte, men eg hev derimot høyrte at ljå som opprindelig er forharde, vert betre hvis dei ligg ute på marka i tid å rusta. Det blei likesom foredla av at det rysta so hardsla gjekk av det noko å det vart difor eitt rett godt bit-jarn.

18. Nei.

19. Nei.

20. Nei.

---o o o---